

विद्यालय बस सञ्चालन मापदण्ड २०८०

मन्थली नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाबाट मिति २०८० भदौ ३१ गते स्वीकृत भएको विद्यालय बस सञ्चालन मापदण्ड २०८० स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशित गरिएको छ।

मन्थली नगरपालिकाभित्र सञ्चालित विद्यालयहरूमा विद्यार्थी ओसार पसार प्रयोजनका लागि सञ्चालित सवारी साधनहरूले दिने यातायात सेवालाई सुरक्षित, आरामदायी र भरपर्दो बनाइ विद्यालय बस सञ्चालनमा एकरूपता कायम गराउन वाञ्छनीय भएकाले मन्थली नगरपालिकाको नगरपालिका सञ्चालन र व्यवस्थापन ऐन २०८० र आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४ (संशोधन सहित) को दफा ४९ को अधिकार प्रयोग गरी यो विद्यालय बस सञ्चालन मापदण्ड २०८० जारी गरिएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस मापदण्डको नाम “**विद्यालय बस सञ्चालन मापदण्ड २०८०**” रहेको छ।

(२) यो मापदण्ड नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुने छ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा, (क) **“विद्यालय बस”** भन्नाले सामुदायिक, संस्थागत वा अन्य निकायबाट सञ्चालित शिक्षण संस्थाहरूले विद्यार्थीहरू ओसार पसार गर्न प्रयोगमा ल्याएका आफ्नै वा भाडामा लिई सञ्चालन गरेका सवारी साधनलाई सम्भन्नु पर्दछ। यो शब्दले माइक्रो बस, मिनी बस, भ्यान समेतलाई जनाउँदछ।

(ख) **“ऐन”** भन्नाले आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४ (संशोधित सहित) सम्भन्नु पर्दछ।

(३) **विद्यालय बसको मापदण्ड :** विद्यालयले आफ्नो विद्यार्थीहरूको सुरक्षित किसिमले ओसार पसार गराउन सञ्चालन गर्ने विद्यालय

बस निम्न अनुसारको मापदण्डको हुनुपर्ने छ : (१) विद्यालय बसको पहिचान निम्न मापदण्ड अनुसारको हुनुपर्ने छ : (क) विद्यालय बसको बाहिरको रङ पहेँलो (Golden Yellow) हुनुपर्ने छ ।

- (ख) विद्यालय बसको अगाडि र पछाडि कालो रङले विद्यालय बस (School Bus) लेखिएको हुनुपर्ने छ ।
 - (ग) यदि बस भाडामा लिएको भए विद्यालयको नाम सहित “On School Duty” लेखिएको ब्यानर र बसको अगाडि र पछाडि देखिने गरी “School Bus” लेखिएको प्लेट हुनुपर्ने छ ।
 - (घ) विद्यालयबाट सञ्चालित बसमा विद्यालयको परिचय खुल्ने गरी १५ से.मी.उचाइको प्रस्टसँग देखिने रङमा विद्यालयको नाम दुबैपट्टि भ्यालको लेभलभन्दा तल लेख्नुपर्ने छ । साथै विद्यालयको ठेगाना र फोन नं. पनि उल्लेख हुनुपर्ने छ ।
 - (ङ) विद्यालय बसमा कालो रङमा बसको अगाडि र पछाडि अनुसूची १ मा उल्लेख भए बमोजिमको ‘विद्यालय बसको चिन्ह’ लेखिएको हुनुपर्दछ ।
- (२) विद्यालय बसमा निम्न अनुसारको भौतिक मापदण्ड पुरा भएको हुनुपर्ने छ । (क) **आपतकालीन ढोका (Emergency Exits)**: सबै विद्यालय बसहरूमा पछिल्लो आधा भागको दाहिनेतिर (Emergency Exits) को व्यवस्था हुनुपर्ने छ । यसका साथै बसको पछिल्लो भागमा हुने Emergency Exit Breakable Glass को हुनुपर्ने छ । Emergency Exit को तल्लो लेभल बसको भुईँ सरहको र माथिल्लो लेभल भ्यालको माथिल्लो लेभल

बराबरको हुनपर्ने छ ।

- (ख) **सुरक्षा** : विद्यालय बस चलेको अवस्थामा सम्पूर्ण ढोका तथा Emergency Exit हरु बन्द गर्ने व्यवस्था गरी विद्यार्थीहरुको यात्रालाई सुरक्षित बनाउनुपर्ने छ ।
- (ग) **भ्यालको ग्रिल** : विद्यालय बसको दुवैतिरको भ्यालमा कम्तिमा ३ वटा Horizontal Round Metal/Round Aluminum Tube को ग्रिल लगाएको हुनुपर्ने छ ।
- (घ) **प्राथमिक उपचार बाकस** : विद्यालय बसमा देखिने ठाउँमा प्राथमिक उपचार बाकस (First Aid Kit) व्यवस्था हुनुपर्ने छ ।
- (ङ) **अग्नि नियन्त्रण उपकरण** : बसमा देखिने ठाउँमा अग्नि नियन्त्रण उपकरण (Fire Extinguisher) राखिएको हुनुपर्ने छ ।
- (च) **फोहर व्यवस्थापन** : प्रत्येक विद्यालय बसमा अनिवार्य रुपमा कुहिने र नकुहिने फोहर फ्याक्ने अलग अलग टोकरी राखिएको हुनुपर्दछ ।
- (छ) **बसको ढोकाको चुकुल (Door Luck)** : बसको ढोकामा भरपर्दो चुकुल प्रणाली भएको हुनपर्ने छ ।
- (ज) **बसको प्राविधिक जाँचपास** : बसको प्राविधिक जाँचपास सार्वजनिक सवारी साधन सरहको हुनुपर्ने छ ।
- (झ) **भ्यालको सिसा** : भ्यालको सिसामा कुनै पनि किसिमको रङ लेपन नगरी पारदर्शी हुनुपर्ने छ ।
- (न) **बसको प्रवेशद्वार** : विद्यालय बसको प्रवेशद्वारको सबैभन्दा तल्लो सिँठी जमिनबाट ३० से.मी. भन्दा बढी हुनुहुँदैन ।
- (ट) **बसको सिटहरुको अवस्था** : बसको सिटहरुको अवस्था दुरुस्त हुनुपर्ने वा सिटको कुनै पनि भागबाट तिखो वा धारिलो वस्तु बाहिर निस्किएको हुनुहुँदैन ।
- (ठ) **स्कूल ब्याग तखता** : स्कूल ब्याग सुरक्षित किसिमले

राख्नका लागि बसभित्र स्कूल ब्याग तखताको व्यवस्था हुनुपर्ने छ ।

(ड) **बस सिटको रेखाङ्कन (Layout) :** सम्पूर्ण सिटहरु अगाडि फर्किएको (Forward Facing) हुनुपर्ने छ । चढ्ने ओर्लन सिँढी (Step Well) को छेउको सिटको अगाडि उचित किसिमको छेकवारको व्यवस्था हुनुपर्ने छ ।

(ढ) **बसमा उक्लने, ओर्लने कार्यमा सहजता :** बसमा उक्लन र ओर्लन सहजताको लागि भ्याडको व्यवस्था हुनुपर्ने छ ।

(ण) **पार्किङ्ग :** विद्यालय बसको लागि विद्यालय आफैले पार्किङ्ग को व्यवस्था गर्नुपर्ने छ । सार्वजनिक सडकको छेउ र अन्य सवारीलाई आवतजावतमा बाधा पर्नेगरी पार्किङ्ग गर्न पाइने छैन ।

४. **विद्यालय बस परिचालक :** विद्यालय बसमा परिचालकको व्यवस्था हुनुपर्ने छ ।

५. **सिट सङ्ख्या र बसको क्षमता :** विद्यालय बसले बसको सिट सङ्ख्या अनुसार देहायको सङ्ख्यामा विद्यार्थी ओसार पसार गर्न पाउने छन् :

(क) १२ वर्षभन्दा मुनिका विद्यार्थीलाई बसको सिट क्षमताभन्दा १.५ गुणा विद्यार्थी ओसार पसार गर्न सकिने छ ।

(ख) १२ वर्षभन्दा माथिका विद्यार्थीको हकमा सिट क्षमता बराबरको सङ्ख्यामा मात्र विद्यार्थी राख्नुपर्ने छ ।

६. **विद्यालय बसमा विद्यार्थीहरुको विवरण :** (क) प्रत्येक विद्यार्थीहरुका लागि विद्यालय बसको नम्बर रुट र विसौनी उल्लेख गरेको विद्यार्थीको तस्विर सहितको परिचयपत्र जारी गरेको हुनुपर्ने छ ।

(ख) बस चालकले विद्यार्थीहरुको पूर्ण विवरण सहितको सूची राख्नुपर्ने छ ।

(ग) सूचीमा विद्यार्थीको नाम, ठेगाना, कक्षा, रक्त समूह, रोकनुपर्ने

विसौनी उल्लेख हुनुपर्ने छ ।

(घ) बसमा बस चालकको मार्ग तालिका तथा समय सारिणी टाँस गरेको हुनुपर्ने छ ।

७. **बसको गति सीमित हुनुपर्ने** : विद्यालय बस अधिकत ४० किमी प्रति घण्टाभन्दा बढी गतिमा चलाउन पाइने छैन ।

८. **स्टप चिन्ह (Stop Sign)** : बसको परिचालकले चाहिएको बेलामा विद्यार्थीहरूलाई ओराल्ने चढाउने वा बाटो काट्ने प्रयोजनका लागि चाहिने ट्राफिक चिन्ह (Stop Sign) बसभित्र राखिएको हुनुपर्ने छ ।

९. **धुम्रपान तथा मद्यपान निषेध** : विद्यालय बसमा कसैले पनि धुम्रपान तथा मद्यपान गर्न पाइने छैन ।

१०. **बालश्रम निषेध** : विद्यालय बस सञ्चालनार्थ कुनै प्रकारको बालश्रम प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

११. **विद्यालय बस चालक तथा परिचालक सम्बन्धी व्यवस्था** : (क) विद्यालय बस चालक तथा परिचालक सम्बन्धी योग्यता वा अन्य मापदण्ड प्रचलित ऐन नियम अनुसार हुने छ ।

(ख) विद्यालय बसका चालक तथा परिचालकले सम्बन्धित विद्यालयले तोके बमोजिमको पोसाक र परिचयपत्र अनिवार्य लगाउनुपर्ने छ ।

१२. **विद्यालयको दायित्व** : (क) अनुभवी चालकको व्यवस्था गर्ने ।

(ख) प्रत्येक विद्यार्थी एवम् चालकलाई जान्ने गरी सामान्य ट्राफिक नियमका बारेमा समय समयमा जानकारी गराउनुपर्ने छ ।

(ग) विद्यालय बसको सार्वजनिक सवारी साधन सरह जाँचपास गराउनुपर्ने छ ।

(घ) विद्यालयले नियमित रुट परमिट (बाटो इजाजत) बाहेकका सवारी साधनलाई विद्यालय बसको रूपमा सञ्चालन गर्नु परेमा अनिवार्य रूपमा पटके रुट परमिट (बाटो इजाजत)

लिएको हुनुपर्ने छ ।

- (ड) विद्यालयले विद्यार्थी ओसार पसारमा प्रयोग हुने प्रत्येक विद्यालय बसको यातायात व्यवस्था कार्यालयमा (दर्ता) गराइ अद्यावधिक गराउनुपर्ने छ ।
- (च) बस सेवा सम्बन्धी गुनासो सुन्ने व्यक्तिको नाम र टेलिफोन नम्बर लेखेको हुनुपर्ने छ ।
- (छ) विद्यालय बसमा नियमित रुपमा नवीकरण र सबै खालको (तेस्रो पक्ष लगायतको) बिमा दर्ता तथा नवीकरणको व्यवस्था भएको हुनुपर्ने छ ।

१३. सवारी चालकको दायित्व : (क) कागजातहरु (सवारी दर्ता प्रमाणपत्र, बाटो इजाजतपत्र, सवारी चालक अनुमतिपत्र र सवारी साधनसँग सम्बन्धित सबै किसिमका जाँचपासपत्र) साथमा राख्नुपर्ने छ ।

- (ख) तोके बमोजिमको पोसाक र परिचयपत्र लगाएको हुनुपर्ने छ ।
- (ग) चालकले कुनै पनि अन्य यात्रु, मालसामान र अनावश्यक व्यक्ति बोक्न पाइने छैन ।
- (घ) चालकले प्रचलित ट्रफिक नियमको अनिवार्य रुपमा पालना गर्नुपर्ने छ ।
- (ङ) आफूले चलाउने सवारी साधनको सवारी साधन चलाउनुअघि सम्पूर्ण उपकरणको चेकजाँच गराउनु पर्दछ । उपकरणहरु दुरुस्त भएमा मात्र सवारी साधनमा विद्यार्थी ओसार पसार गर्नु पर्दछ । सडकमा सवारी चलाउँदा अत्यावश्यक सेवाका सवारी साधनलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने छ ।
- (च) चालकले सदैव एकजना परिचालक साथमै लिई हिड्नु पर्ने छ ।
- (छ) चालकले बसमा सवारी विद्यार्थीहरुलाई अनिवार्य रुपमा अभिभावकलाई जिम्मा लगाउनुपर्ने छ । कुनै अभिभावक

विद्यार्थी लिन नआएमा विद्यालयको जिम्मा लगाउनु पर्ने छ ।

- (ज) सवारी चलाएको अवस्थामा मोबाइल वा इयरफोन (Earphone) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (झ) विद्यालय बसमा यौनजन्य दुर्व्यवहार हुने खालका गतिविधिलाई पूर्ण रुपमा निषेध गराउनुपर्ने छ ।

१४. अभिभावक र विद्यार्थीको दायित्व :

- (१) अभिभावकको दायित्व : (क) सडक सुरक्षाका लागि अभिभावक र विद्यार्थी दुवैको बराबरी जिम्मेवारी हुने छ ।
- (ख) विद्यालयले तोकेको विसौनी र समयमा अभिभावकले विद्यार्थीहरूलाई पुर्याउनु तथा लिन जानुपर्ने छ ।
- (ग) पूर्व प्राथमिक तहका विद्यार्थीहरूको हकमा अभिभावकले वैकल्पिक व्यक्तिलाई विद्यार्थी पुर्याउनु तथा लिन पठाउँदा परिचय खुल्ने प्रमाण दिएर पठाउनुपर्ने छ ।
- (घ) चालकले सवारी नियम तथा यस निर्देशिका विपरीत सवारी चलाएको पाइएमा अभिभावकले तुरुन्त विद्यालय प्रशासन र नजिकको प्रहरीलाई खबर गर्नुपर्ने छ ।
- (ङ) अभिभावकले चालकसँग अनावश्यक विषयमा कुरा गर्ने र प्रभावमा पार्नु हुँदैन ।
- (च) अभिभावकले अन्य विद्यार्थीलाई प्रभावमा पार्ने, अनावश्यक चासो राख्नु हुँदैन ।

- २) **विद्यार्थीहरूको दायित्व :** (क) आफू यात्रा गर्ने सवारी साधनमा फोहोर नगर्ने, आपसमा मिलेर बस्ने, भ्यालबाट फोहोर नफाल्ने र चालकसँग भद्र व्यवहार गर्ने दायित्व सम्बन्धित विद्यार्थीको हुने छ ।
- (ख) चालकले सवारी नियम उल्लङ्घन गरेको देखेमा तुरुन्त

विद्यालय प्रशासन वा नजिकको प्रहरीलाई खबर गर्नु पर्ने छ ।

- (ग) ट्राफिक सङ्केत सम्बन्धी जानकारी राखी सवारी नियम पालना गराउन सम्बन्धित पक्षलाई सचेतना जगाउन मार्ग दर्शकको भूमिका निर्वाह गर्ने ।

१५. अनुगमन : यो मापदण्ड पालना गरे नगरेको विषयमा यातायात व्यवस्था विभाग, सो मातहतका कार्यालयहरु, नगरपालिका, प्रहरी कार्यालय वा अधिकार प्रत्यायोजन भएका निकायहरुले अनुगमन गर्ने छन् ।

१६. विविध : (क) मापदण्ड कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा कुनै द्विविधा देखिए नगर कार्यपालिकाको निर्णय अन्तिम हुने छ ।

- (ख) कुनै विद्यालयले यस मापदण्डमा भएको व्यवस्थाहरु उल्लङ्घन गरेको पाइएमा सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन तथा प्रचलित ऐन, नियम अनुसार कारवाही हुने छ ।
- (ग) यो मापदण्डका कुनै प्रावधान अन्य कुनै प्रचलित कानूनसँग बाझिएको हकमा बाझिएको हदसम्म अमान्य हुने छन् ।
- (घ) यस मापदण्ड लागु हुनु पूर्व सञ्चालित विद्यालय बस यसै मापदण्ड बमोजिम सञ्चालन भएको मानिने छ । यस मापदण्ड लागु भएपछि यसअघि सञ्चालित बसहरु यसै मापदण्डमा उल्लेखित प्रावधान पूरा गरेर मात्र सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

विद्यालय बसको चिन्ह :